

قم حرم اهل بیت (ع)

معاونت فرهنگی - پژوهش عصمتیه بابل

تیر ۱۳۹۹

مقدمه: شهر قم شهر علم است،

شهر جهاد است، شهر بصیرت است. چنان که عالمان بزرگ شیعی خود اعتراف کرده‌اند، بخشی از رشد علمی و معنوی خود را وامدار توسل به حضرت معصومه (س) و زیارت مزار شریف آن حضرت بوده‌اند. پیدایش شهر قم هم ناشی بود از یک حرکت جهادی و توأم با بصیرت. یعنی خاندان اشعریون که آمدند این منطقه را محل سکونت خودشان قرار دادند، در واقع اینجا را پایگاهی کردند برای نشر معارف اهل بیت (علیهم‌السلام)؛ یک مجاهدت فرهنگی را در اینجا شروع کردند. شناخت بالای این بزرگان از حضرت معصومه (س) حضرت موجب شد که آنها در مقایسه با دیگران، فیض و برکت بیشتری از آن بزرگوار دریافت نمایند.

۱. زندگی نامه حضرت معصومه (س)

نام شریف آن بزرگوار فاطمه و مشهورترین لقب آن حضرت، «معصومه» است. پدر بزرگوارش امام هفتم شیعیان حضرت موسی بن جعفر (ع) و مادر مکرمه اش حضرت نجمه خاتون (س) است. آن بانو مادر امام هشتم نیز هست. لذا حضرت معصومه (س) با حضرت رضا (ع) از یک مادر هستند. ولادت آن حضرت در روز اول ذیقعد سال ۱۷۳ هجری قمری در مدینه منوره واقع شده است. دیری نپایید که در همان سنین کودکی مواجه با مصیبت شهادت پدر گرامی خود در حبس هارون در شهر بغداد شد. لذا از آن پس تحت مراقبت و تربیت برادر بزرگوارش حضرت علی بن موسی الرضا (ع) قرار گرفت. در سال ۲۰۰ هجری قمری در پی اصرار و تهدید مأمون عباسی سفر تبعید گونه حضرت رضا (ع) به مرو انجام شد و آن حضرت بدون این که کسی از بستگان و اهل بیت خود را همراه ببرند راهی خراسان شدند.

یک سال بعد از هجرت برادر، حضرت معصومه

(س) به شوق دیدار برادر و ادای رسالت زینبی و پیام ولایت به همراه عده ای از برادران و برادرزادگان به طرف خراسان حرکت کرد و در هر شهر و محلی مورد استقبال مردم واقع می شد. این جا بود که آن حضرت نیز همچون عمه بزرگوارشان حضرت زینب (س) پیام مظلومیت و غربت برادر گرامی شان را به مردم مؤمن و مسلمان می رساندند

و مخالفت خود و اهل بیت (ع) را با حکومت حمله گر بنی عباس اظهار می کرد. بدین جهت تا کاروان حضرت به شهر ساوه رسید عده ای از مخالفان اهل بیت که از پشتیبانی مأموران حکومت برخوردار بودند، سر راه را گرفتند و با همراهان حضرت وارد جنگ شدند، در نتیجه تقریباً همه مردان کاروان به شهادت رسیدند، حتی بنابر نقلی حضرت (س) معصومه را نیز مسموم کردند. در شرافت نسب حضرت معصومه علیها السلام همین بس که ایشان دختر امام، خواهر امام و عمه امام هستند و همگی این ائمه به علاوه امام باقر و امام صادق علیهما السلام در جلالت شأن ایشان، روایت دارند. آن حضرت از معدود امام زادگانی است که پنج معصوم در عظمت شأن او سخن گفته اند.

۲. حضرت معصومه (س) در کلام رهبر معظم انقلاب:

بدون تردید نقش حضرت معصومه (س) در قم شدن قم و عظمت یافتن این شهر مذهبی تاریخی یک نقش ما لا کلام فیہ است. این بانوی بزرگوار، این درخت جوان تربیت شده دامان اهل بیت پیغمبر (ص) با حرکت خود موجب شده است که این شهر به عنوان پایگاه اصلی معارف

اهل بیت علیهم السلام در آن دوره ظلمانی و تاریک حکومت جباران بدرخشد و پایگاهی بشود که انوار علم را، انوار معارف اهل بیت را به سراسر دنیای اسلام از شرق به غرب منتقل کند. (۲۰/۹/۱۳۹۷)

۰۳. زیارت حضرت معصومه (س) از منظر بزرگان:

۱،۳. سیره علامه طباطبایی رحمه الله در زیارت

حضرت معصومه (س)

یکی از سیره های زیارتی علامه طباطبایی رحمه الله زیارت قبر حضرت معصومه علیها السلام بود. از شهید مطهری پرسیدند که: دلیل این همه تجلیل شما از علامه طباطبایی رحمه الله برای چیست و چرا هر وقت اسم او را می آورید، می گویند: روحی فداه (روح من فدای او باد)؟ آن مرحوم در پاسخ فرمود: من فیلسوف و عارف، بسیار دیده‌ام و احترام من به ایشان به خاطر فیلسوف بودن ایشان نیست، بلکه از این جهت است که او عاشق و دل باخته اهل بیت علیهم السلام است. علامه طباطبایی در ماه رمضان، روزه خود را با بوسه بر ضریح مقدس حضرت معصومه علیها السلام افطار می کرد، ابتدا پیاده به حرم مطهر، مشرف می شد، ضریح مقدس را می بوسید، سپس به خانه می رفت و غذا میل می کرد. این ویژگی اوست که مرا به شدت شیفته ایشان نموده است. (شمس، ۱۳۸۵: ۶۱۳)

۰۲،۳. سیره امام خمینی رحمه الله در زیارت

حضرت معصومه (س)

یکی از شاگردان امام می گویند: زمانی که امام در صحن بزرگ حضرت معصومه (ع) تدریس می فرمودند، هر روز بعد از درس به حرم مطهر حضرت معصومه (ع) مشرف می شدند. این برای هر طلبه ممکن نبود. حتی من سراغ ندارم که

مراجع بزرگ هم، هر روز به زیارت حضرت معصومه علیها السلام مشرف شوند. امام تا

وقتی که در قم بودند، به طور مرتب هر روز پس از درس صبح و گاهی هم پس از درس عصر، به حرم مطهر حضرت معصومه علیها السلام مشرف می شدند. (رجائی، ۱۳۸۵: ۲۴ و ۲۵)

۰۴. چرا حضرت معصومه شهر قم را برای اقامت برگزید؟

در ۲۳ ربیع الاول سال ۲۰۱، کاروان فاطمه معصومه به شهر قم وارد شد. در اینکه چرا فاطمه معصومه شهر قم را برای اقامت برگزید، برخی حضور مریدان و شیعیان پدرش موسی کاظم در شهر قم و کانون شیعیان بودن آنجا را دلیل این تصمیم معرفی کرده‌اند. برخی منابع نیز از درخواست و دعوت مردم قم یاد کرده‌اند. جغرافیای جهان اسلام در دوران زندگانی فاطمه معصومه، از جهت طولی بین چین تا اقیانوس اطلس و از جهت عرضی، از جنوب آفریقا تا شمال ترکیه بود. جغرافیای تشیع در این دوران، مناطق مرکزی و شمال شرقی جغرافیای اسلام بود. از مناطق مهم که کانون شیعیان در این دوران بوده‌است می توان به مصر، بغداد، کوفه و بصره اشاره کرد. تشیع در ایران نیز پراکندگی بالایی داشت و در شهر قم تراکم بسیاری داشت به گونه‌ای که قم را تنها شهر شیعی جهان اسلام می دانستند. علی بن موسی الرضا نیز به عنوان رهبر شیعیان، از این پراکندگی، کمال استفاده را کرده و تا پیش از مهاجرت به خراسان، در محوریت مثلث قم، اهواز، همدان شروع به تربیت و تقویت شاگردانش نمود. به مرور زمان و با افزایش کمی و کیفی شاگردان شیعی علی بن موسی در ایران و خصوصاً در قم، شهر قم به مرکز شیعیان مبدل شد و لقب «حرم اهل بیت» را کسب کرد. با حرکت کاروان فاطمه معصومه به

سمت قم، پسران سعد اشعری که از شیعیان

برجسته بودند و نیز دیگر بزرگان شهر قم که از موضوع حرکت فاطمه معصومه به قم باخبر شده بودند، از وی استقبال باشکوهی به عمل آوردند. در روایتی صحیح آمده‌است که چون خبر حرکت فاطمه معصومه به سمت قم به اهالی قم رسید؛ آل سعد تصمیم گرفتند تا به سمت کاروان فاطمه معصومه در حرکت شوند. در این بین موسی بن خزرج شبانه از قم خارج شد و به کاروان رسید و زمام ناقه فاطمه معصومه را گرفته و به شهر قم و خانه خویش برد. موسی بن خزرج، شتر فاطمه معصومه را وارد قم کرده و پس از زانو زدن شتر در محلی که امروزه به «میدان میر» مشهور است، از دختر موسی کاظم در منزل خویش به مدت ۱۷ روز پذیرایی کرد. این منزل امروزه به نام «مدرسه ستیّه» در قم، محل زیارت علاقه‌مندان است.

منابع: ۱. ر.ک. اسحاقی، سید حسین (۱۳۸۶). مهتاب اهل بیت علیها

السلام: سیری در زندگی کریمه اهل بیت، حضرت معصومه علیها السلام. قم: مرکز پژوهش‌های اسلامی.

۲. رجائی، غلام علی. ۱۳۸۵. برداشت هایی از سیره امام خمینی رحمه الله. تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی رحمه الله. چاپ چهارم.

۳. شمس، مرادعلی. ۱۳۸۵. سیری در سیره علمی و عملی علامه طباطبایی از نگاه فرزندانگان. قم: اسوه. چاپ اول.

۳. سایت رهبر معظم انقلاب